

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет міжнародних відносин, політології і соціології
Кафедра міжнародних відносин

Силабус курсу

Зовнішня політика країн Середземномор'я

Обсяг	кредитів – 3, годин – 90
Семестр, навчання	рік Осінній семестр
Дні, час, місце	Французький б-р, 24/26, за розкладом
Викладач (-і)	Майстренко Юлія Іванівна, к. політ. н., доцент
Посилання на профіль Викладача	https://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/fmyps/kafedry-ta-inshi-strukturni-pidrozdily/interrelations/staff/4174-majstrenko-yuliya-ivanivna
Контактний телефон	-
E-mail	artuh.ulya1@gmail.com
Робоче місце	Кафедра міжнародних відносин, к. 32, Французький б-р, 24/26
Консультації	<i>Очні консультації:</i> Французький б-р, 24/26, к. 32, щотижнево за розкладом.

КОМУНІКАЦІЯ

Комунікація зі здобувачами буде здійснюватися через вказаний E-mail та очні зустрічі на консультаціях.

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предмет вивчення дисципліни

Зовнішня політика країн Середземномор'я

Пререквізити курсу: відсутні

Мета курсу: доповнювати та розширювати коло знань здобувачів, які вивчають різні аспекти зовнішньої політики і дипломатії загалом; ознайомлення здобувачів зі станом міжнародних відносин, зовнішньої політики та дипломатії країн Середземномор'я.

Завдання курсу: вивчення історії становлення та еволюції зовнішньої політики країн Середземномор'я.

Очікувані результати – здобувач повинен *знати:* принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень; *вміти:* збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

ОПИС КУРСУ

Форми і методи навчання

Курс буде викладений у формі лекцій (16 год.) та семінарських (14 год.), організації самостійної роботи студентів (60 год.).

Методи навчання під час викладання дисципліни:

Словесні: лекції (проблемні, лекції-візуалізації, лекції з аналізом конкретних ситуацій та ін.), розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, обговорення проблемних ситуацій.

Наочні: у тому числі мультимедійні презентації, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень.

Практичні: рольові ігри; виконання індивідуальних завдань (підготовка та публічний захист рефератів).

Зміст навчальної дисципліни **ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ I**

Середземноморський регіон: загальна характеристика.

Тема 1. Визначення регіону «Середземномор'я».

Середземномор'я включає країни Південної Європи, Північної Африки та Західних Балкан. Характеристика політичних систем та соціально-економічного розвитку країн Південної Європи. Характеристика політичних систем та соціально-економічного розвитку країн Північної Африки. Характеристика політичних систем та соціально-економічного розвитку країн РЗБ.

Тема 2. Основні центри нестабільності в Середземномор'ї.

Проголошення незалежності Косова. Розвиток взаємин між Косова та Сербією. Боснія та Герцеговина як джерело потенційної нестабільності в РЗБ.

«Арабська весна». Причини протестного руху у 2010-2011 рр. Перебіг революційних подій в країнах регіону. Громадянські війни в Сирії та Лівії. Конституційні реформи в Йорданії, Марокко та Алжирі. Підсумки «Арабської весни» в регіоні: політичний та соціально-економічний аспекти. Перспективи подальших політичних перетворень в регіоні. Революція в Тунісі 2010-2011 р.: причини, перебіг та наслідки. Особливості революційних подій в Єгипті у 2011 р. Прихід до влади М. Мурсі та «Братів-мусульман». Внутрішня та зовнішня політика Єгипту під керівництвом Ас-Сісі. Арабо-ізраїльський конфлікт як джерело дестабілізації в Середземномор'ї.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Відносини країн Середземномор'я з глобальними акторами

Тема 3. Європейська та євроатлантична політика країн РЗБ.

Євроінтеграційний вектор зовнішньої політики країн регіону. Ініціативи ЄС для країн РЗБ. Розширення ЄС 2013 року, приєднання Хорватії. Євроінтеграційні прагнення Македонії та основні проблеми на шляху інтеграції. Перспективи європейської інтеграції Чорногорії. Відносини між частково визнаною республікою Косово та Сербією, в контексті європейської інтеграції останньої.

Початок співробітництва між НАТО та країнами РЗБ, Участь країн регіону у місіях НАТО. Вступ Албанії, Хорватії, Македонії, Чорногорії до НАТО. Особливості співробітництва між НАТО та Сербією. Роль НАТО у стабілізації Боснії та Герцеговини.

Тема 4. Відносини країн Південного та Східного Середземномор'я з ЄС та НАТО.

Європейська політика сусідства та залучення країн регіону. Барселонський процес. Проблема міграції у відносинах між ЄС та країнами Африки. Укладення двосторонніх угод для попередження нелегальної міграції та гуманітарних катастроф в Середземномор'ї. Відносини між колишніми метрополіями та колишніми колоніями. «Союз для Середземномор'я». Середземноморський діалог НАТО. Операція Організації Північноатлантичного альянсу «Активні зусилля»: причини, мета та імплементація. Дискусії всередині НАТО щодо участі в лівійських подіях.

Тема 5. Політика державних та недержавних акторів у Середземномор'ї.

Еволюція політики США в регіоні в пост біполярний період. Зменшення присутності США в регіональних справах, основні наслідки. Посилення ролі США та КНР в регіоні, особливості їхньої політики. Визначення терміна «недержавні актори». Недержавні організації у вирішенні проблеми нелегальної міграції та порятунку людей на морі. Терористичні організації, як недержавні актори в Середземномор'ї. Ісламістські терористичні організації як загроза системі регіональної безпеки. Участь ХАМАСу в палестинсько-ізраїльському конфлікті, останні події. Формування ІДІЛ: причини та наслідки. Позиції глобальних акторів щодо становлення ІДІЛ. ІДІЛ: еволюція діяльності та сучасний стан

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Регіональний вимір зовнішньої політики країн Середземномор'я

Тема 6-7. Зовнішня політика країн регіону та двосторонні відносини.

Політика Франції в Середземномор'ї. Розвиток відносин Франції з колишніми колоніями. Балканський вектор зовнішньої політики Італії. Створення ЦЄІ. Формування Італією двосторонніх зв'язків в регіоні, їхні особливості. Розвиток відносин Іспанії з колишніми колоніями. Відносини Іспанії та Марокко: територіальна суперечка. Розвиток відносин Греції з країнами Західних Балкан. Відносини між Туреччиною та Грецією. Розпад СФРЮ. Балканські війни 1990-х років. Урегулювання конфліктів: роль глобальних акторів. Сербохорватські відносини. Албанський фактор на Балканах. Конфлікт у Македонії 2001 року: роль ЄС та НАТО. Політика Сербії щодо Косово. Формування транскордонного співробітництва між країнами регіону як запорука стабільності в регіоні Західні Балкани. Передумови формування сучасної зовнішньої політики Алжиру. Протистояння Алжиру та Марокко. Зовнішня політика Сирії. Врегулювання сирійського конфлікту. Регіональна політика Єгипту.

Тема 8. Міграційні процеси в Середземномор'ї.

Середземноморський регіон як транзитний для мігрантів. Нелегальні мігранти як загроза стабільності в Середземноморському регіоні. Країни Африки як транзитери та хаби для нелегальних мігрантів. Вплив «Арабської весни» на міграційні процеси в Середземномор'ї. Міграційна криза 2015 року: вплив на країни регіону. Двосторонні відносини в контексті вирішення проблеми нелегальної міграції в регіоні.

Рекомендована література

1. Захарченко А.М. Реконфігурація регіональних альянсів на Близькому та Середньому Сході після «Арабської весни». *Політикус*. 2022. № 1. С. 140-147.
2. Зовнішня політика країн Середземномор'я : методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / укл. Ю.І. Майстренко, В.В. Глебов. – Одеса : Астропринт, 2024. 28 с.
3. Ігнат'єв П., Бовсунівський П. Зовнішня політика Єгипту в період правління Абдель Фаттаха Ас-Сісі. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2018. № 134. С. 4-15.
4. Кияниця Л. Трансформація регіональної політики Єгипту в контексті «Арабської весни». *Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки*. 2014. № 4. С. 46-54.
5. Козлітін В. Тернистий шлях Сербії до Євросоюзу (1991–2006). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. № 1 (119). С. 32–39
6. Костенко В.О. Актуальні проблеми міграційної політики та підходи до їх вирішення на прикладі Європейського Союзу. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип.54. С. 106-114.
7. Кравченко Д. Європейська інтеграція Північної Македонії: виклики XXI ст. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2022. № 4. С. 72–79.
8. Майстренко Ю. І., Проценко Д. П. Вплив міграційної кризи на зміну політики ЄС в Середземномор'ї в 2015-2022 роках. *Регіональні студії*. 2022. № 31. С.119-123
9. Майстренко Ю. Сучасна зовнішня політика Сербії: ЄС чи РФ? *Міжнародні та політичні дослідження*. 2019. № 32. С. 154-170.
10. Майстренко Ю.І., Велика О.В. Євроінтеграційна політика країн Західних Балкан (на прикладі Республіки Північна Македонія). *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. №4. С. 213-218.
11. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. К.: НІСД, 2018. 472 с.
12. Нагайчук В.І. Сучасна криза на Близькому Сході: геополітичний аспект. *Східний світ*. 2019. № 1 (102). С. 85-115.
13. Пак Н. Взаємодія Європейського Союзу з країнами Середземноморського партнерства у міграційній сфері. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. Київ. 2017. № 1 (46). с. 31–34.

14. Серафімов В. Сучасні тенденції формування морської політики держав Середземномор'я. *Lex Portus: юрид. наук. журн.* Одеса: Вид. дім «Гельветика». 2018. № 3. С. 157–181
15. Шишкін І. Середземноморська політика Європейського Союзу: від «Барселонської декларації» до союзу для Середземномор'я. *Регіональні студії.* 2023. № 2 (16). С.212-226.
16. Barcelona declaration, adopted at the Euro-Mediterranean Conference: summary, 27-28/11/95, [Electronic source]. – Access : http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/barcelona_en.htm
17. Joint declaration of the Paris summit for the Mediterranean Paris, 13 July 2008. URL:https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/101847.pdf.
18. Mediterranean Yearbook 2021. Ed. by F. Florensa. European Institute of the Mediterranean, 2021. 501 P. URL: <https://www.iemed.org/wp-content/uploads/2021/11/Anuari-IEMed-2021-WEB-Definitiu-2.pdf>
19. Samardzija V. The Relevance of Croatia's EU Membership for the Western Balkans and the European Union. *Croatian Membership in the European Union – Implications for the Western Balkans* / Edited by E.M. Felberbauer, P. Jurekovic. Vienna, 2014. P. 19–36.
20. Weathering the Storm: Charting New Course in the Mediterranean. 5th Edition Rome 2019 MED Report. Italian Institute for International Political Studies, 2019. 105 P. Ed. by V. Talbot, S.M. Torelli. URL: https://www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/med2019_web.pdf

ОЦІНЮВАННЯ

Методи поточного контролю: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань (есе), захист результатів індивідуальних завдань.

Форми і методи підсумкового контролю: залік.

Розподіл балів здобувачів вищої освіти

Поточний/періодичний контроль								Сума балів
Змістовий модуль 1 (поточний контроль на лекціях та практичних)		Змістовий модуль 2 (поточний контроль на лекціях та практичних)			Змістовий модуль 3 (поточний контроль на лекціях та практичних)		Індивідуальне самостійне завдання	
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6-7	Т 8	35	100
9	9	9	9	9	12	8		

Темати практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Визначення регіону «Середземномор'я». <i>Питання для обговорення</i> 1. Загальна характеристика регіону. 2. Особливості країн РЗБ: політичний, соціально-економічний виміри. 3. Особливості країн Південної Європи: політичний, соціально-економічний виміри. 4. Особливості країн Південного та Східного Середземномор'я: політичний, соціально-економічний виміри.	4
2	Основні центри нестабільності в Середземномор'ї <i>Питання для обговорення</i> 1. Проголошення незалежності Косова. Вплив на стабільність РЗБ. 2. «Арабська весна». Вплив на стабільність в регіоні. 3. Арабо-ізраїльський конфлікт.	2

3	Європейська та євроатлантична політика країн РЗБ <i>Питання для обговорення</i> 1. Політика ЄС щодо країн РЗБ. Основні інструменти політики в регіоні. 2. Розширення ЄС на Балкани. Особливості та перспективи. 3. Присутність НАТО в РЗБ. Миротворча діяльність. 4. Вступ до НАТО країн РЗБ. Особливості та перспективи.	4
4	Відносини між ЄС та країнами Південного та Східного Середземномор'я. <i>Питання для обговорення</i> 1. Європейська політика сусідства в регіоні: досягнення та перспективи. 2. Барселонський процес: мета та основні учасники. 3. Союз для Середземномор'я: основна мета та учасники.	2
5	Регіональна політика країн РЗБ. <i>Питання для обговорення</i> 5. Процес відновлення миру та стабільності в РЗБ: зовнішній чинник. 6. Відносини між Хорватією та Сербією: сучасний стан. 7. Проблема незалежності Косова. 8. Політика Туреччини на Балканах: основна мета та держави-партнери. 9. Політика Греції на Балканах: основні сфери співробітництва.	2
	<i>Формулювання щодо конкретних видів робіт не передбачено.</i>	
	Разом	14

Самостійна робота здобувачів.

№ з/п	Назва теми/індивідуальних завдань (рефератів)	Кількість годин
1	Тема 1. Визначення регіону «Середземномор'я». 1. Місце Середземномор'я в системі міжнародних відносин. 2. Роль Середземномор'я для транзиту товарів: основні напрями.	7
2	Тема 2. Основні центри нестабільності в Середземномор'ї 1. Громадянська війна в Сирії: зовнішній та внутрішній виміри. 2. Громадянська війна в Лівії: зовнішній та внутрішній виміри. 3. Боснійська криза: історія та сучасність. 4. Проблема незалежності Косова та загроза стабільності в регіоні. 5. Проблема курдської державності як загроза регіональній стабільності. 6. Арабо-ізраїльський конфлікт: сучасний вимір	7
3	Тема 3.Європейська та євроатлантична політика країн РЗБ 1. Євроінтеграційна політика Хорватії, як приклад для країн РЗБ. 2. Особливості євроатлантичної політики Сербії. 3. Європейська та євроатлантична політика Північної Македонії. 4. Вступ Албанії до ЄС та НАТО: проблеми та перспективи.	7
4	Тема 4. Відносини країн Південного та Східного Середземномор'я з ЄС та НАТО. 1. Особливості політики сусідства в Середземномор'ї. 2. Барселонський процес: історія та сучасність. 3. Формування двосторонніх відносин між колишніми колоніями та колишніми метрополіями. 4. Основні цілі діяльності НАТО в регіоні. 5. Діяльність НАТО в регіоні для підтримання миру. 6. Програми НАТО для Середземномор'я.	7
5	Тема 5. Політика державних та недержавних акторів у Середземномор'ї. 1. Політика США в регіоні при адміністрації Д. Трампа. 2. Політика США в регіоні при адміністрації Б. Обама. 3. Політика США в регіоні при адміністрації Дж. Буша-молодшого. 4. Політика РФ в Середземномор'ї в XXI столітті. 5. Політика КНР в Середземномор'ї в XXI столітті. 6. Терористичні організації як загроза безпеці та стабільності в Середземномор'ї. 7. Роль ХАМАСу в Палестинсько-ізраїльському конфлікті.	7
6-7	Тема 6-7. Регіональна політика країн Середземномор'я: двосторонній вимір 1. Еволюція регіональної політики Італії в XXI столітті. 2. Еволюція регіональної політики Іспанії в XXI столітті. 3. Еволюція регіональної політики Греції в XXI столітті.	8

	<p>4. Еволюція регіональної політики Алжиру у XXI столітті</p> <p>5. Еволюція регіональної політики Марокко у XXI столітті</p> <p>6. Еволюція регіональної політики Тунісу у XXI столітті</p> <p>7. Еволюція регіональної політики Єгипту у XXI столітті</p> <p>8. Регіональна політика Боснії та Герцеговини.</p> <p>9. Регіональна політика Чорногорії</p> <p>10. Регіональна політика Північної Македонії</p>	
8	<p>Тема 8. Міграційні процеси в Середземномор'ї.</p> <p>1. Міграційна політика країн РЗБ.</p> <p>2. Міграційна політика ЄС в Середземномор'ї: основні підходи.</p> <p>3. Міграційна політика Туреччини.</p>	7
	<p><i>Один реферат із вищевказаного переліку обирається здобувачем на початку семестру та надсилається викладачу за місяць до закінчення курсу.</i></p> <p><i>Обсяг реферату: 10 сторінок.</i></p> <p><i>Характеристика змісту: за змістом навчальної дисципліни.</i></p> <p><i>Вимоги до виконання та оцінювання:</i> основна мета роботи – глибоке вивчення важливих теоретичних або прикладних питань дисципліни за допомогою підготовки реферату (дослідження). Вельми важливим є формування таких умінь і навичок здобувача: самостійно формулювати проблему, визначати мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження; здійснювати пошук і відбір різноманітної інформації; обробляти та аналізувати інформацію; логічно і послідовно викладати результати аналізу, робити аргументовані висновки; правильно оформлювати науково-довідковий матеріал; публічно захищати виконану роботу. Робота має бути написана студентом на рівні, відповідному сучасному стану розвитку комплексу наук, які вивчають міжнародні відносини. Тему роботи треба розкрити в контексті сучасних наукових концепцій, обґрунтовано і доречно використовувати основні наукові терміни. Вельми важливо висвітлювати об'єктивні з наукового погляду положення, застосовувати для унаочнення і підтвердження теоретичних положень реальні приклади, достовірну статистичну інформацію. Думки вітчизняних і зарубіжних авторів, їхні загальнотеоретичні і методологічні підходи необхідно проаналізувати та систематизувати. Мінімальний обсяг використаних джерел – 10, при цьому матеріали, вилучені з Інтернету, можуть складати не більше третини номерів у списку джерел; більшість джерел повинні складати оприлюднені документи, статті та монографії.</p>	
	Разом	60

ПОЛІТИКА КУРСУ («правила гри»)

Політика щодо дедлайнів та перескладання: визначена розкладом занять та сесії.

Політика щодо академічної доброчесності: можуть відніматися бали за прояви академічної не доброчесності, аж до незадовільної оцінки та повторного вивчення дисципліни.

Політика щодо відвідування та запізнь: відвідування лекцій є добровільним, але неприпустимі пропуски практичних без поважної причини, запізнення на заняття.

Мобільні пристрої: мають бути вимкнуті в аудиторії.

Поведінка в аудиторії: активна участь у лекціях заохочується додатковими балами.